

ÆРДЗÆ АДÆМÆН КЕЗУ АРАЗУЙ, ÆМА ЕЦИ КЕЗУЙÆН БА ÆЙЙЕВÆН НÆЙЙЕС...

ÆГЪУЗАРТИ Саукуй (1943-2013), финсæг, публицист: «Колити Виталий исфæлдистадæмæ ку рафæлгæсай, уæд æрцæудæнæн еу гъудимæ: æ уарзт тæлтæг донау цæхъал кæнуй, æ уодæй арт цæгъдуй, итиндзуй реуи фæйнæгæй урух дуйнемæ... Поэти сагъæс еугъæдон æй карди цæфæу: «Æз ци бон нæбал уарзон, еци бон рамардтæн...» Уарзгæ ба æрмæст силгоймаги, æрмæст æ нийерæг мади, æрмæст Дигори мæйрохс изæртæ, цæгæх сæумитæ, уорс хуæнтæ æма Силтанухъи будуртæ нæ кæнуй, фал еугур дуйне дæр, еугур дзиллити дæр хæссуй æ парахат ресагæ æма уарзагæ зæрди».

УОСИАТ

КОЛИТИ Витали

ФÆДЗÆХСТ

Куд иннетæ, – æз дæр
рамæлдзæнæн,
Æмбæлдзæнæн еу бон мæ
циртбæл.
Мастæн ба нæ уодбæл
æвæрдзæнæн –
Ке неци 'сдæн царди
уæлæбæл.

Мæ рæзти-еу макæд
евгъуеуæ,
Фæдзæхсун уин мæ царди
ниннет...
Æрмæстдæр-еу зæрдæй
исзæгъетæ:
«Ами ба æвæрд æй –
нæ Поэт...»

Цæун райдæдта 1993 анзи мартъий

0+

Диггорæ

№7 (1024) 2026 анзи 28 февраль – комахсæни мæйæ

Аргъ 1 туман

ÆМА НÆ КУÆЗДÆРТИ КУÆЗДÆРÆЙ РАСЕДЗÆР АН... ЗÆРДХЪУРМÆЙ ХЪОНЦ КÆНÆН...

КОЛЫТЫ ВИТАЛИ

Нæ уырны мах уæддæр,
нæ уырны –
Лæг ис цыма цыфыддæр
фыны,
Уыраугæ къуындæджы,
цъысымы,
Гъе, афтæ зæрдæйæн куыд
зын у!
Нæ удæн чи уыди
æфсымæр,
Æвиппайды цæмæн фæтары?!
Нæ саст йæ хъысмæты
мæйдарæн,
Зæххыл нын, удæгас
æхсонау
Куы цагъта арвы рухс
æхцонæн,
О цас и хорз æмгарыл
дзурæн!
Йæ зæрдæ хурау уыдис
хурау,
Æмæ нæ тавта, тавта, афтæ, –
Зæххыл сыгъзæрин æууæнк
уафгæ.
Витали, ехх, нæ алкæй уды
Куы сæвæрдта æрвыг
цыртдзæвæн.
Æмæ æмбисонды рæсугъдæй
Йæ цъуппæй стъальтыл
æндзæвы.
Лæгау лæг чи уыд, – зæрдæты
цæрдзæн,
Йæ ном æнустæм арфæйаг
уыдзæн.

КЪАДЗАТЫ Станислав

Колити Виталий номæ-
рæнæн абони нæ газети
4-5-æг фæрстæбæл мухур
кæнæн æ уадзимистæ.

Æ ирисхъи аст æма æртинсæй анзæй надбæл нæхстæрæй æ уæлзæнхон цардæй рахецæн æй зундгонд поэт, прозаик, публицист æма тæлмацгæнæг, Уæрæсей финсугути Цæдеси æма Уæрæсей журналистти Цæдеси иуонг, Цæгат Иристони культури æскъуæлхт архайæг, литературон-аййевадон журнал «Ирæф»-и сæйраг редактори хуæдæйивæг Колити Олеги фурт Витали.

Колити Витали райгурдæй 1959 анзи 1 январи Хъæрæсе -Черкеси автономон облæсти Хетæгкати Къостай гъæуи. Кæстæр кълæсти ма ку ахур кодта, уæд æ нийерæг мади хæццæ æрбаздахтæнцæ Цæгат Иристонæ æма æрцардæнцæ Ирæфи райони Æхсæрисæри гъæуи. Астæуккаг скъолай фæсте ахур кæнунмæ бацудæй Хетæгкати Къостай номбæл Цæгат Иристони падзахадон университети филологон факультети уруссагирон хайадæмæ æма 'й 1982 анзи æнтæстгинæй каст фæцæй.

Уой фæсте куста ирон æвзаг æма литератури ахургæнæгæй Горæтгæрон райони Камбилеевки астæуккаг скъолай. 1984-1990 æнзти адтæй Горæтгæрон райони газет «Ленини турса»-й тæлмацгæнæг, бæрнон нимæрдари агъызгæнæг. 1991 анзæй æ рамæлæти уæн-

гæ æновуд фæллойнæ кодта литературон-аййевадон, æхсæнадон-политикон журнал «Ирæф»-и, раздæр бæрнон нимæрдæрæй, уой фæсте ба сæйраг редактори хуæдæйивæгæй.

Колити Виталий фиццæг æмдзæвгитæ мухургонд æрцудæнцæ Ирæфи райони газет «Ленинон»-и. 1979 æма 1986 æнзти е 'мдзæвгитæ рацудæнцæ æригон поэти еумæйаг æмбурдгæндти «Судз, ме стъалы» æма «Æмзæл зарæг»-и. Е 'мдзæвгити фиццæг хецæн æмбурдгонд «Уаза» рохс фæууидта 1991 анзи, æма уайтæккæдæр цийнаг иссæй киунугæкæсгутæн. Уой фæсте син уотæ зæрдæхцæуæн иссæнцæ æ иннæ киунугутæ: «Сæхолæ», «Мæ царди нивæ», «Зæрдæмбалæ», «Дæ армитъæпæнтæ», «Зæрддагонтæ» æма æндæртæ.

Æхе хуæрзайив уадзимистæ финсуни хæццæ ма Колити Витали æхе равдиста дæсни тæлмацгæнæгæй дæр. Нæ маддæлон æвзагмæ раййивта Афанасий Фети, Сергей Есенини, Цæголти Геуæргий, Гатути Дзæхой, Цæголти Василийи æма иннæ номдзуд финсугути уадзимистæ. Дигорон драмон театрæн дæр дигорон æвзагмæ раййивта æндæр æвзæгтæбæл финст дæс пьесæмæй фулдæр. Етæ еугурæй дæр æвæрд æрцу-

дæнцæ нæ национ сценæбæл. Зундгонд ма адтæй литературон критикæй дæр. Æ уацти медæгæ лæмбунæг равзурста Багъæрати Созури, Тетцойти Таймурази, Малити Васой, Сабайти Сулеймани, Хохойти Энвери, Хæмицати Мориси æма æндæр финсугути исфæлдистади туххæй. Колий-фурт фескъуæлхтæй киунугæуадзунни гъуддаги дæр – финддæс киунугемæй фулдæремæн адтæй сæ бацæттæгæнæг, дигорон æвзагбæл син раздзурд кенæ фæсдзурд ниффинсæг.

Колити Витали кæд уæззау незæй тухстæй, уæддæр царди æ фæстаг усми уæнгæ дæр нæ ниууагъта æ исфæлдистадон куст. Агъаз кодта кæстæр финсугутæн сæ уадзимистæ уадзунмæ. Кæддæриддæр цæстуарзон, ездон, фæлмæнзæрдæ, хуæдæфсармæ, цæттæ адтæй адаемæн унаффæ æма гъуддагонæй фæййагъаз кæнунмæ. Уæхæнæй байзайдзæнæй Колити Олеги фурт Витали, ка 'й зудта, уони зæрдити.

Цæгат Иристони финсугути Цæдес, журналтæ «Мах дуг», «Ирæф», «Дарьял», «Ногдзау», газеттæ «Рæстдзинад», «Северная Осетия», «Дигорæ» æма «Слово»-й редацитæ

Владимир ПУТИН, Уæрæсей Федераций Президент: «Абони Уæрæсе тох кæнуй æ исонибони, хуæдбаради, раст æма рæстдзийнади сæрбæлтау, æма еци тохи тæккæ разæй æнцæ – тухгин, æхсаргин, уодуæлдайæй архайæг адæймæгтæ. Сæрустур æма арфиаг си ан, хæрдиагæй сæ цитгин кæнæн, сæ лæгдзийнадæ æй бафæнзун дæнцæ нæ еугур дзилæн дæр...»

НÆ ФИДИБÆСТИ НАМУСГИНТÆ, НÆ АДÆМИ СÆРУСТУРДЗИЙНАДÆ

ÆХСАРГИН АЛКÆМИДÆР РАЗÆЙ ЦÆУЙ...

Уотæ дзурдтонцæ нæ фидтæлтæ, æма сæ еци загъд цæйбæрцæбæл раст æй, е ба ирдæй-ирддæрæй рабæрæг уй багъæуаги лæгдзийнадæ бавдесуни рæстæг ку ралæууы, уæд. Еци фæткæ нæ адæмæн недзамантæй ардæмæ табуяг адтæй фæлтæрæй-фæлтæрма. Уотæ 'й абони дæр – нæ фæсæвæд сæхе æхсаргинæй æвдесунцæ сæрмагонд æфсæддон операций архайгæй. Æма сæ Фидибæстæ дæр арфиагæй цитгин кæнуй.

Нæ бæсти разамонæг **Владимир Путин** Фидибæстæ гъæуайгæнæги Бони фæдбæл æрæги фембæлд исаразта Кремли, уоми æ радзубандий уотæ баханхæ кодта:

– Абони Уæрæсе тох кæнуй æ исонибони, хуæдбаради, раст æма рæстдзийнади сæрбæлтау, æма еци тохи тæккæ разæй æнцæ – тухгин, æхсаргин, уодуæлдайæй архайæг адæймæгтæ...

Æма еци фембæлди рæстæг **Владимир Путин**, сæрмагонд æфсæддон операций архайгæй Уæрæсей Бæгъатæри ном аккагонд кæмæн æрцудæй, уонæн равардта нæ бæсти сæйрагдæр хуæрзæуæг – «Сугъæрийнæ Стъалу». Уонæй еу адтæй не 'мзæнхон дæлболкъон **Герити Инал**.

Инал 1-аг къласæй 11-аг къласи уæнгæ ахур кодта сахар Мæздæги Уæрæсей Бæгъатæри Карен Шишкини номхæссæг 7-аг астæуккаг къолой.

Æма сæ рауагъдони æскъуæлтдзийнæдти хабарбæл цийнæ кæнгæй, ахургæнæндони директор **Маринæ Панасенко** радзурдта:

– Мах къоло каст ка фæ-

цæй, уони туххæй мæ бон æй фæдарæй зæгъун: куд аккаг кæстæртæ, уотæ сæхе бавдистонцæ æма æвдесунцæ лæгигъæдгунæй, æма си мах боз ан. Уæлдай æхцæуæн ба нин е æй, æма нæ фæллæнтæ ке фæрæстæмæ 'нцæ.

Иналæн 5-аг къласæй 9-аг къласи уæнгæ адтæй æ къласи разамонæг дессаги дæсни ахургæнæг, историк **Владимир Курилов**, гъулæггæн, абони не 'хсæн набал æй, рохсаг уæд... Куд æцæг патриот, уотæ æ ахургæнуйнæгти зундирахаст фæдар кодта адæймаги тæккæ хуæздæр менеугутæ, ахид аразта зонадон балцитæ цæмæдесаг рауæнтæмæ, архайдонцæ аллихузон интеллектуалон конкурсти. Инал æнæ фидæй ке ирæзтæй, уомæ гæсгæ æ гъомбæлади хуарзæр-

дæмæ фæбæрæг æнцæ æма ин æ ирисхъи райдайæни устур агъаз фæцæнцæ æ курухон ахургæнæги амунддзийнæдтæ. Хестæр кълæсти ба æ къласæн разамонæг адтæй **Верæ Пивоварова**. Дзубанди дæр ибæл нæййес, æ сæйрагдæр гъомбæлгæнгутæ ба уæддæр адтæнцæ æ мадæ Сейлихан, æ баба æма нана. Скъола фæууни фæсте, бицæу ахур кæнунмæ бацудæй сахар Новосибирски уæлдæр тугъдон-командон училищæмæ. Служби фæсте æй равростонцæ сахар Хабаровскæмæ. Цалдæр анзæй размæ бийнонти гъуддаг бакодта. 2022 анзи кæрони æригон афицер иссæй сæрмагонд æфсæддон операций архайæг. Æ фицæг хуæрзæуæг – Лæгдзийнади орден дæр 2023 анзи Кремли райста Владимир Путини

къохæй. Уæрæсей Бæгъатæри ном Иналæн лæвæрд æрцудæй, разамунд кæмæн лæвардта, еци дæлхайадæ зиндзæуæн дони сæрти бахезун сæ къохи фицæгæти хæццæ ке бафтудæй, æма уоми билæбæл ке баурæдтонцæ знаги, æма уой фæрци уæгъдæгонд ке 'рцудæй Запорожьей сæйраг цæрæнбунат – сахар Гуляйполе. Мах нæ сæртæ бæрзонд дарæн нæ рауагъдонæй. Уонæй ма еу – **Атабек Мухлисов** дæр, сæрмагонд æфсæддон операций архайгæй, æрæги хуарзæнхæгонд æрцудæй Лæгдзийнади æртиккаг орденæй.

Райдайæн кълæсти ахургæнæг **Маринæ Антонова** дæр цубурæй радзурдта Инали туххæй:

– Æз æй багъуди кодтон, куд зундгин, алци зонунмæ бæллагæ бицæуæй æма хуæрзæгъдаугин ахурдзæуæй!..

... Мæздæги районæн ес тугъдон намуси цаутæй гъæздуг истори. Уæрæсей Федераций Бæгъатæри ном, æ фæсмæрдæ лæвæрд æрцудæй Карен Шишкинæн, сæ фидиуæзæг, сæ хуæнтæ æма æмзæнхонти хæццæ бастдзийнадæ дарунцæ Уæрæсей Бæгъатæртæ **Виктор Васенко**, **Виктор Величко**, **Максим Стефанов**, **Альберт Гоов**, нур ба се 'мрæнгæ æрлæудтæй Герити Инал дæр.

Аци бæнтти Герити Инал æ бæрзонд хуæрзæуæги туххæй ин ка арфитæ кæнуй, уони хæццæ ан мах дæр. Идарддæр дæр æнтæстгин уо, Инал! Æма де 'фсæддон ихæстæ исæнхæст кæнгæй, сæрæгасæй изæздæхæ дæ хъæзауати рауæнæй.

БИЧИЛТИ Алетæ

АРФИАГ ХЪÆППÆРЕС

ХУÆРЗГЪÆДÆ МИЙНАСÆ – СÆРМАГОНД ÆФСÆДДОН ОПЕРАЦИЙ АРХАЙГУТÆН

Дзæуæгигъæуи кадгин уавæри игонгонд æрцудæй, сæрмагонд æфсæддон операций архайгæтæн хуайраг кæми цæттæ кæндзæнæнцæ, уæхæн минкъий кустуат. Аци æхцæуæн мадзали архайдонцæ Цæгат Иристони Сæргълаууæг Сергей Меньяло, уæдта хецауадон косгутæ.

Дзæуæгигъæуи ауæхæн минкъий фабриктæ байгон кæнуни фæдбæл хъæппæрес равдиста нæ номдзуд æмзæнхон, Советон Цæдеси Бæгъатæри, инæлар-болкъон Мамсурати Хаджумари бæдоли бæдолæ – **Серхио Эрнандес**.

Уой фæдбæл, е айразмæ сæрмагонд финстæг исæрвиста нæ республики Сæргълаууæги номбæл. Сергей Меньяло ин æ фæндон хуарзæл банимадта, Цæгат Иристони Хетæгкати Къостай номбæл паддзахадон университетти разамунд ба радех кодта косæн фæзуат.

Нæуæг кустуатæн гъæугæ технологон ефтонгæртæ æхе харзæй балхæдта Серхио Эрнандес. Æма нур кустуат кадгин уавæри байгон кодтонцæ. Сергей Меньяло æрзилдæй фабрики бæсти хæйттæбæл, базонгæ 'й кустуати технологон хецауадондзийнæдти хæццæ.

Сæрмагонд æфсæддон операций тæлми ка архайуй, еци тугъдонтæн хуæрзæдæ хуæруйнаг цæттæ кæндзæнæнцæ аци ахургæнæндони хуайраги продуктти технологий кафедрти студенттæ æма иннæ специалисттæ. Фидизгъæл æма халсартæй конд хуæруйнагæй уæлдай ма си уодзæнæнцæ сор рæзæ æма æндæр адгийнæгтæ дæр.

Специалистти хатдзæгмæ гæсгæ, кустуати технологон линитæ арæзт æнцæ æнайип фæткæбæл. Уой фæрци, ци хуайраг си цæттæгонд цæудзæнæй, уой хуæрзгæдæдзийнадæ уодзæнæй бæрзонд. Уой хæццæ ба ма арæзт æрцæудзæнæй æ бунатмæ афойнадæбæл хъæртун кæнуна æугур фæддæртæ дæр.

Цæгат Иристони Сæргълаууæг æма Хецауади пресс-службæ

БÆГЪАТÆРИ ФÆНЗГÆЙ, ДЗИЛЛИТÆ ДÆР ФÆЗМÆЛУНЦÆ...

Уотæ ке æй, е секкаг нæй. Алли рæстæгтæ дæр бæгъатæртæ дзиллæн адтæнцæ нифсдæттæг æма разæнгардæнæг. Æма абони ба ка 'нцæ нæ доги бæгъатæртæ?

БИЦЪОТИ Олег, Алагирри райони медгъуддæугити ветеранти Совети сæрдар:

– Ес уæхæн зундгонд загъд: «Рæстæг мах равзурста. Алли рæстæгæн дæр ес æхе бæгъатæртæ. 2022 анзи февралти мæйæй фæстæмæ, Фидибæсти сæрбæлтау тохи ка бацудæй сæрмагонд æфсæддон операций архайгæй, алли бон æ цардæн тæссаг уогæй, æдæрсгæй ка тох кæнуй, нæуæг фашистти нихмæ, етæ 'нцæ. Сæ къартæ син берæ рауæнти ке уинæн – бæгъатæр æма нифсхаст адæм: Дзантиати Аслан, Дигойти Казбек, Козати Руслан, Мухтарти Аслан... Гъулæггæн, беретæ си сæрæгас нæбал æнцæ, рохсаг уæнтæ, сæ рохс нæмттæ ни

иронх ма уæнтæ фæлтæрæй-фæлтæрма. Куд ни нæ 'нцæ иронх нæ доги æцæг бæгъатæртæ: Плиты Иссæ æма Хъарати Александр, æхсаргин ахургæнæг Басити Чабæхан, фæммард æй немуцаг фашистти къохтæй... Уони къартæ 'нцæ къолати фæрстæбæл, номерæнæн. Уони æскъуæлтдзийнæдтæбæл æнцойнæ кæнуй ахурадон уагæдæнтти ахурдзæути 'хсæн æфсæддон-патриотон гъомбæладæ.

САЙЛАОНТИ Алан, Еугуруæрæсеуон æхсæнадон организаци «Фицæгæти змæлд»-и муниципалон координатор:

– Мæнæн абони бæгъатæртæ, фицæгидæр, æнцæ нæ гъæуайгæнгутæ, фронти раззаг ханхæбæл ка лæууы, еци лæхъуæнтæ. Етæ аллибон дæр, сæ цардæн тæссаг уогæй, тох кæнунцæ, цæмæй исонибони дæр нæ сæрмæ уа цъæх арв. Етæ 'нцæ нæ абони æцæг бæгъа-

тæртæ, æма си хъæбæр арфиан, нæ сæртæй син ниллæг ко-вæн.

Фал бæгъатæртæ айдагъ тугъди будури нæ фæуунцæ. Мæнмæ гæсгæ, бæгъатæрти нæмттæ хæссунцæ нæ ахургæндтæ, инженертæ, конструктортæ – кадæриддæр æвæллайгæй архайуй, цæмæй нæ паддзахадæ хъаурæгин æма уæгъдæбарæ уа, етæ...

Цалинмæ еуетæ гъæуай кæнунцæ арæнтæ, уæдмæ иннетæ ба аразунцæ техникон фæрæзнитæ, кæцитæ нин нæ паддзахадæ хъаурæгиндæр кæнунцæ. Е ба 'й уæззау куст æма нæ Фидибæсти гъомусадæ агъазиауæй-агъазиаудæр кæнуни гъуддагмæ устур байвæрæн хæссуы.

Уони æмрæнгæ ма лæуунцæ дохиртæ æма ахургæнгутæ, кæцитæ зиндзийнæдтæ нецæмæ даргæй, сæ равзурст дæснийæдтæбæл еузæрдион æнцæ. Хумæтæг адæм дæр

кæддæриддæр цæттæ 'нцæ, багъæуаги сæ агъази хай раттунмæ. Цубур дзурдæй, мæн цæсти бæгъатæр æй, æхе разæй иннетæбæл æма æ Райгурæн бæстæбæл сагъæс кæнунгъон ка разинтуй, е. Нæ алфамбулай уæхæнтæ ба берæ ес, фал сæ алкæд не 'рæстæфæн.

ТОБОЙТИ Валерия, тогуадзæн Станций косæг:

– Мæнæн нури бæгъатæрти æмрæнгæ лæуунцæ, уæззау уавæри ка бахауй, уонæн рæстуодæй ка фæййагъаз кæнуй, зæгъæн, тог ка раттуй, етæ. Ахид игъосункæнуйнæгти, ку фæззинтуй хабар, кадæр фæндагон фидбилизти бахаудтæй, зæгъгæ, æма тогфедуд фæцæй, уæд æнæфæстæмæ фæккæсгæй беретæ æрбалæуунцæ тогесæн Станций размæ. Æма уони фæрци берæ адæми цард фæййæрвæзуй. Æма уомæ гæсгæ, уони дæр исхонун æнгъезуй бæгъатæртæ.

Иван ИЛЬИН (1883-1954), философ: «Дæ адæми æцæггæй ку уарзай, уæд ин гъæуама цæстæмæ миутæ ма кæнай, æ аййепитæ ин ма римæхсай, фал сæ гъæуама рæстзæрдæй, æхсаргинæй дзорай æма сæ хормæ хæссай еудадзуг. Национ сæрстурдзийнадæ гъæуама макæд хеза къумух æнахъæл миутæмæ, хæбæл фæрæсунмæ, адæми ма ардауа æхецæй уæлбекъон аразунбæл...»

Хузæ ист æй социалон хизæгтæй.

ИУАЗÆГГАДÆ – АДÆМТИ ЕУГÆНÆГ

*Æ иуазæгдонæ æй идзæг Наибæн Рæвдудæй, арфитæй, дзурдтæй.
Æ иуазæгтæ – Цæцæнæй, Гунибæй, Кæсæги кадгиндæр кæмттæй.
Кæддæриддæр цудæнцæ æхцæуæнæй Тугъдæллæдæй Наибмæ – кæд Фæццох уиуонцæ сæ фудгол, сæ сонæй, Фæннидæн уидæ сæ зин, сæ мæтæ.
Кæкази сахъ фуртти æгъдау Кæнагæ æнцæ, нæртон лæгау:
Æ тоггинбæл дæр фембалдæй бадти Æваст, уæд ин æ салам дæр раттуй;
Æма æ карæмæ гæсгæ зонуй æ бунат, Фусуни фингæ не 'скæндзæнæй æнадæ.
Хæлæрттæй рабадунцæ, сæ мæтæ ба Æй еу – фидизæнхи хуæдбарæ;
Æ сæрбæл, бархийæй нивæндтæу, Хуæцунцæ – хъайтарти рази хъайтар.
Ами иуазæгтæ æнцæ хъонагътæ, Æмбарæ, Хъурану – уацæ сæ цард,
Ку бацæуай сæ зæрдихудти цъухуæгъдæй, Цæвдзæнæй дæ гъæуæд дзиллти ард.
Æзнагæй ледзæг уа, гъе фудвæллæд,
Æви е абæрæг, уодхаст, тоггин,
Кенæ тарф сæйгæ, зæронд æдзæллæг,
Уæддæр син ами е фæууи фусун...*

Ка ни нæ зонуй Хетæгкати Къостаи номдзуд поэмæ «Фатимæ»-йи аци зæрдагæйæн райдайæн. Уадзимис уогæ уруссагау финст æрцудæй, фал си уæддæр аци рæнгъитæ ба дигорон æвзагмæ ратæлмац кодтан. Уой дæр уомæ гæсгæ, æма си игон кæнæн нæ абони радзубанди нæ адæми уодиконди алæмæттаг менеугтæй еуей – иуазæгуарзондзийнади туххæй нæ абони радзубанди.

ИУАЗÆГ БИЙНОНТИ ÆСТЪАЛУ ÆЙ...

Ци æрмæги хæццæ уæ базонгæ кæнуйнаг ан, уой кæддæр ниффинста историон наукити кандидат **Цогойти Валоди**, мах дæр æй нæ газети кæддæр мухур кодтан. Фал æй нæуæгæй æрмисуйнаг ан æрмисуйнаг ан, уой дæр цалдæр рагемæ гæсгæ, Еуемæй, уомæ гæсгæ, æма фæстаг рæстæгтæ нæ адæми еци хуæргæнæг æгъдау нæ абони цардиугæ, гьулæггæн, уоййасæбæл цитгин нæбал æй, кæрæдземæ иуазæгуати цæун æнæмæнгæ æнхæсткæнуйнаг гьуддагбæл нимад нæбал цæуй – кенæ зийнадæ кæнæн, кенæ ба кæрæдзей нимайундзийнадæй нæхе уæгъдæ кæнæн. Уотемæй ба иуазæгуарзонд-

зийнадæ уотид фæткæ нæй – е æй еу адæмихатти æхе медастæу дæр æма иннæ адæмихæттити хæццæ дæр еугæнæг æма лимæнгæнæг.

Аци фидтæлттиккон фæткæ нин уæлдай ахсигæ æй нури, берæ цæмæйдæрти тухстаг рæстæгтæ. Советон Цæдеси медæгæ аллихузон адæмихæттитæ цæйбæрцæбæл хæларзæрдæй цардæнцæ, сæ кæрæдзæбæл куд æновуд адтæнцæ, куд æхцæуæнæй цудæнцæ кæрæдземæ иуазæгуати, цæйбæрцæбæл еумæйæг зæрдирай мадзæлттæ аразтонцæ, уой ма хестæртæ бæргæ æрмисунцæ тæходуйтæ кæнгæй. Сæ тæходуй ба е фæууи, æма сæ фæндуй, еци рæстæгтæ цæргæ кæмæн нæ рауадæй æма син сæ алæмæти фæдауцæ ка нæ æрæййафта, нæ еци кæстæртæн дæр уæхæн цардарæзт ку иснæуæг уидæ.

Уомæн ба нур хуарз рагæ фæззиндтæй – нæ бæсти Президент **Владимир Путини** сæрмагонд Указæй аци анз нимад цæуй Уæрæсей цæрæг адæмихæттити еудзийнади Анзбæл. Берæ аллихузон мадзæлттæ арæзт æрцæудзæнæй анги дæргъи. Кæцидæртæ си сæ медесмæ гæсгæ уодзæнæнцæ рæстæгмæ, кæцидæртæ ба дæргъвæтийнæдæр. Уой нимайгæй, махмæ гæсгæ, уæлдай лæмбунæгдæр æргом раздахун гъæуй, æности дæргъи сæ алæмæтдзийнадæ, сæ æнæмæнгæ гъæундзийнадæ кæмæн исбæлвурд æй, еци æгъдæуттæ æма фæткитæмæ.

Уонæн сæ агъазиаудæртæй еу – иуазæгуарзондзийнадæ. Баруагæс уи уæд, аллихузон адæмихæттити æма динти минæвæрттæ цæйбæрцæбæл ахиддæр æмбæлонцæ кæрæдзей хæццæ, уоййасæбæл фæдардæр уодзæнæй сæ еудзийнадæ, сæ кæрæдзей хуæздæр лæдæрдзæнæнцæ æма æновуддæр уодзæнæнцæ кæрæдзæбæл. Æма еци гъуди ба гъæуама лæдæрд уа нæ кæстæртæн, сæ сæри зунди ниффедар уа. Гъе уомæ гæсгæ уой фæдбæл мухур кæнæн абони зонадон æрмæг дæр.

Иуазæгуарзондзийнади ахедундзийнадæ цæйбæрцæбæл агъазиау æй, уомæн æвдесæн æй е дæр, æма алли адæмихæттити исфæлдистади дæр уой туххæй ес хъæбæр берæ аллихузон таурæхътæ æма циргъзунд зæгъдтитæ – нæкæси, еци зæгъдтитæй кæцидæрти равзурстан, мæнæ абони ци æрмæг мухур кæнæн, уомæн дæлсæргæндтæн.

Иристони хуæнхти кæддæриддæр иуазæги фарнæ берæ адтæй. Хæдзари хæцауи къохи ци адтæй, уомæй нæ аурста бæлццони исбоц кæнунбæл, бафхуæрун ба 'й неке бауагътайдæ. Хестæртæ, коvgæй, курдтонцæ: «О, Хуцау, нæ иуазæги хай нин макæд байсæ!» Æхе Уасгергибæл ка фæдзахста, еци фусун æма иуазæги рахастдзийнæдтæ арæзт адтæнцæ сæрмагонд æгъдаубæл.

ИУАЗÆГ КУ ÆРФЕСТÆГ УЙ, НÆУÆГ ЛИМЕНТÆ УÆД ИССЕРУЙ...

Историон æрмæгутæ куд дзорунцæ, уотемæй иуазæгуарзондзийнади æгъдау фæззиндтæй мингай æнзти размæ, æ нисан ба адтæй бæлццæнтти баргæ æма мулк багъæуай кæнун. Зундгонд адтæй берæ адæмтæн. Фидтæлттиккон лæдæрундзийнадæмæ гæсгæ, хуарз иуазæг нæуæг хабæрттæй уæлдай ма фусуни хæдзарæмæ хаста амонд, бæркад æма тухæ, æ армдаргутæ ба адтæнцæ уæларвон изæдтæ. Зæгъæн, рагон Греций иуазгути ауодæгбæл нимад адтæй сæйраг Хуцау – Зевс. Мæйдар æхсæви бони хуæн ка цудæй, уæхæн идæрдтæбæл хæтæг бæлццæнттæ имæ кувтонцæ, цæмæй сæ рæствæндаг æма хуæрæмбæлæг фæккæна.

Рагдзаманти адæм хуарз лæдæрдтæнцæ, фæндагон æвæрæз, тухст ке 'й, уой æма 'й дуарæй некæд æздæхтонцæ. Иуазæгæн лæггадæ æма кæстæреуæг бакæнун æнæмæнгæ гъæуидæ. Фусун имæ гъæуама хуарз базилдайдæ, бафсастайдæ æма багъæуай кодтайдæ алли фидбилизæй. Иуазæги цæстæ идæрдмæ уинуй, зæгъуй рагон æмбесонд, æма фусуни цæстингасæй ка кастæй, уæхæн бæлццæнттæ æцæгæлон бæстити архайдтонцæ бонгин хæдзари бафусун кæнунбæл.

Бæрæг куд æй, уомæ гæсгæ нæ фидтæлтæ рагæй-æрæгæмæ адтæнцæ иуазæгуарзон адæм. Абайти Васо финсуй, зæгъгæ, зæронд ирон æвзаги дзурд «иуазæг» нисан кодта «бæлццон», дзурд «фусун» ба – «фонсин», «фонси хæцау». Этимологион бæрæггæнæнтæ дзорунцæ уобæл, æма нæ рагфидтæлтæ фæндагони исиуазæг кæнуни æгъдау зудтонцæ, сауæнгæ ма сæ фонси дзогти хæццæ цæугæцард ку кодтонцæ æма бундоронæй сæ хæдзæртти ку нæма цардæнцæ, уæд, гъома, недзаманти.

ДÆ ЦЪУХБÆЛ КУ НÆ ХУÆЦАЙ...

Еу фермер кодта нартихуари куст. Æма алли анз дæр хуарз нартихуар æрзайун кæнидæ, уомæ гæсгæ ба аллихузи конкурсти рамолидæ. Куд дин æнтæсуй уæхæн нартихуар зайун кæнун, зæгъгæ æй, ку бафæрсиуонцæ, уæд син е дзуапп раттидæ:

– Мæ нартихуар ку 'рто-нун, уæд ин æ хуæздæртæ равзарун муггагæн æма сæ мæ синхæгтæн байуарун.

– Æма етæ конкурсти дæ хæццæ ерис ку фæккæнунцæ, уæд син дæ нартихуæртти дзæбæхдæртæ цæмæн раттис?

Фермер бахудтæй æма син уæхæн дзуапп равардта:
– Думгæ нартихуари ругæ еу рауæнæй иннемæ ке хæссуй, уой зондзийнайтæ, гъай-гъай. Гъема мæ синхæгти зæнхæбæл лæгъуз нартихуар ку 'рзайа, уæд мæ хумтæ дæр хуарз тиллæг нæ ратдзæнæнцæ. Æз хуæргъæдæ муггаг байтаудзæнæн, е еу гуддæг æй, фал гъæуама мæ синхæгтæ дæр уæхæн муггаг байтауонцæ. Æ хумæмæ ка куд базелдзæнæй, е ба æндæр хабар æй.

Еци фермери хуæн рæдау бæргæ ку разинниуонцæ, нæ абони цардиуги гъуддæгутæ кæмæй аразгæ 'нцæ, уонæн сæ «дзæхæра» уотæ хуæргъудгонд ку уидæ æма си хумæтæг адæмæн сæ ирисхъи дзæхæрамæ хуæрцарди муггагтæ ку æфтуйиуонцæ. Фал нæмæ уотæ кæсуй, цума син хъамили буни фæцæй сæ «хумгæндæ» æма си махæн, сæ дæлбарæ дзиллæн, хуæрзиллæгæрзæдæй неци æрбафтуйдзæнæй. Уæддæр нæ зæрдæ ба дарæн, кæдимайди ба махæн дæр бæркадгиндæр тиллæг æфснайæни рæстæг ралæудзæнæй...

Владимир ВИНУКОВ, Уæрæсей адæмон артист, «Фидибæсти размæ æскъуæлхтдзийнæдти туххæй» ин фиццæг къæлхæни ордон раттуйи фæсте загъта: «Уинетæ 'й, циуавæр бæстæ 'й. Сауæнгæ ма будзæутти дæр хуарзæнхгин кæнунцæ...»

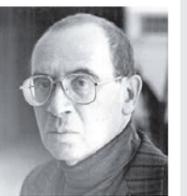
Будзæутæ æма уони æмдзæуинтæн паддзахади агъазиау хуæрæугтæ ке дæттунцæ, е уоййасæбæл зæранхæссæг миуæ нæй. Уомæй кæмити фуддæр æй, еци будзæутæй-будзæудæр дзæгъæлдзæрæгæнгутæ нин «зундамонгутæ» ку исунцæ, нецитæ-некетæ хæцаудзийнади бæрзæндти бадгутæ æма сенатортæ-депутаттæй ку райаразунцæ, нæ ирисхъæ нин аразæг гъуддæгутæ син ку бабарæ кæнунцæ. Етæ цитæ æма кудтитæ аразунцæ, е ба бæлвурд æй нæ абони æгæрон берæ æгудзæгдзийнæдтæй.

Василий ШПАК, Уæрæсей промышленности æма базаради министри хуæдæйивæг: «Ес уæхæн бундорон уавæртæ, кæцити фалдзости арæзт цæуй алцидæр. Фал, цæмæй фæстеуæг фæууинæн уа, уой туххæй ба гъæуама цæйбæрцæдæр рæстæг рацæуа...»

Нæ нури хæцауæггæнгутæн кæд сæ зæрди ес адæмæн ести хуарззийнæдтæ исаразун, уæд син уомæн, цума фæгæ нæй, Советон Цæдеси фæхæлди фæсте ци финдæс æма инсæй анги рацудæй, еци рæстæг. Уогæ сæ архайди еу фæстеуæг ба бæлвурд æй – нури «царди хæцæуттæн» еци рæстæги дæргъи кæд ести бантæстæй æма æнтæсуй, нæ Фидибæсти фарнæбæл фæххæлæф кæнун æма нерæнгæ дæр ма æнцъохун.

Борис КРУТИЕР, дохтир-кардиолог: «Æнæбазур адæймæгутæ сæхе ахид изæдтæ фæххонунцæ...»

Æма сæбæл, дессагæн, мах дæр баууæндæн. Кæд мах «æууæнки» фæрци нæ, уæд мадта изæддзийнадæй æгириддæр кæмæ неци ес, етæ кутемæй исунцæ депутаттæ, сенатортæ, хæцæуттæ?... Æрæгиуа ма бæргæ балæдæрæн нæ рæдуд, бæргæ фæфæсмон кæнæн, фал байрæги уй – еци «изæдтæ» æгæр æрфедар унцæ изæдон къæлæггинти... Æма уордигæй бæргæ разиннуй сæ сайтандзийнадæ, фал, куд фæззæгунцæ, фæрæтæй ма донмæ лæборæ...

«НАЕ ТОГÆЙ РАСТ ЦАРД ИСИРАЭЗДЗÆЙ УÆДДÆР!..»

МАЕ МАДИ ФÆДЗÆХСТ

Раевгудæй фæззæг,
Уидтон бабæй фуд-фун: –
Адтæ бабæй тузмæг,
Адтæ бабæй маестгун.

Дæ цæстингас æнкъард,
Цидæр тухст, æд катай. –
Мæ бæдолæ, мæ цард, –
Лигъз цъухæй исдзурдтай: –

Мæ уодбæл дæ бастон,
Реубæл адтæ нихæст...
Æз ци кадæ хастон,
Уой рахæссæ æрмæст...

Æрæмпулдтæн мæхеми,
Еунæг уой си курдтон, –
Фæммæхонæ дæхеми,
Дæн де 'ной нецигъон...

МАЕ ДИГОРÆ

Мæ зæрдтагон, мæ Дигорæ,
О, мæ царди нифси хъуртт,
Куд дæ реубæл хаст бæдолæ, –
Æхсицгон мин æй дæ дзурд.

Ци нæ бавзурстай дæ доги,
Ци нæ фæуидтай мастæй,
Ци нæ нихистæй дæ тоги –
Ци хæран, ци ба – растæй.

Ци ниффæразтай, Дигорæ,
Еуварсмæ дæ æнсонгæй,
Цъифи хæццæ æмидолæ,
Фал байзатдæ рæсогæй.

Хæссæд думгæ дæ алатæ,
Макæд байафæ æлгъист.
О, исуадзæ рохс талатæ,
Уо мин алкæд зинтæй хизт.

Дæу кæд еске къæхти бунн
Æнсæндунмæ рагъава,
Уæд уой Елиа устур рунн
Устур æхсæй æрцæва.

Реуи къуми арф æвæрд дæ,
О, мæ цард æма амонд!
Нæ ди æртæсуй мæ зæрдæ,
Нæ ди цох кæнуй мæ уод...

Уæ дæлсера де 'стур деси
Æнæмаст 'ма æ катай,
Дæ бæдолæ дæ гъæбеси
Цурд кинзæлæ никкодтай.

Фестадайтæ устур дæнцæ,
Рæвдауй уæ хорискаст.
Уæ ниццини баеу æнцæ
Зæнхон æма æрвон уарзт.

Фест кæнис ин æ дзикотæ,
Цæсгом батæй ниццивзæй.
Ехх! Тæходуй, мæн дæр уотæ
Хай ку уайдæ дæ урзæй...

ФÆСМОН

Еугай мети гæбинатæ
Хауй арвæй æнæсум.
Бадун бабæй ревед уати
Æма бабæй имисун.

Дæ рохс фæлгонц æристадæй
Цæсти рази æцæгау,
Æма бабæй æригъал æй
Мæ зæрди уарзт кæддæрау.

Ци тухæ адтæй дæ касти,
Ци нифс мин адтæй дæ дзурд,
Дæ æрвæдзи куд рабаст дæн, –
Нæ гъуди кæнун бæлвурд.

Дæ уозæлгæ цæстингасæй
Ку адтайнæ цардрæвдуд,
Уæд бæрзæндти кумæ тагъдтæн,
Кумæ ракодтон мæ суд...

Сæри зунди ци фæббадтæй,
Ци сæзманста мæ тог дæр, –
А дуйнебæл ку нæ адтæй
Дæхе уодæй рæсогдæр.

Ниццæй зæрдæ сау тæппæлтæ,
Нифси къума нийизгæ 'й.
Мæ уиндæмæ ду фæббæлтæ, –
Æз нæ разиндтæн бæзгæ.

Нур æрхунти нибастон дæн,
Фæсмойнаг дæн мæ миутæй.
Ехх, ци уарзтæй фæууарзтай мæ,
Ци амондæй фæрриудтæн...

ДЗАКО

Мæнгард цардæй – фурсæлæтæй
Рацох æй сæумæй Дзакон.
Уæхæн лæги рамæлæтбæл
Марауадзæ, цо, фæкко.

Æфсæригон æ рæстæги,
Адтæй тасагæ е 'взаг.
Хуарз фæццæргæй, – дууæ лæги
Искæнидæ фудæзнаг.

Ку нæ кодтайдæ æхсилкъæ,
Уæд æррæстæ агъудæй.
Кæрæдзæй тутгонцæ силтæ
Дзакон цъухи ардудæй.

Мæнгæ фауæй, мæнгæ цауæй
Ци нæ дзурдта, уæ – дæдæй.
Нæдæр тарстæй æ Хуцауæй,
Нæдæр тарстæй изæдæй.

Февдулгæй, фагæ æ рæдзи,
Царди е 'хæс бафиста...
Уодесгæ 'й дæр ма, æвæдзи,
Кæд ескети авинста...

Фæххæссунцæ 'й нур е 'мгæрттæ,
Еу хъипп-супп си нæ цæуй...
Тæрегеаддæг, о нæ мæрдтæ,
Дзакон кæмæ фæццæуй...

Рохси цъита зиннуй æрвгæронæй,
Евгъуйй иронхуатмæ изæр.
Раст цума еци рохс римæхст рони
Æрхæсдзæй цидæр нифс мæнæн дæр.

Ку нæ дæн арфæгонд исонбонæй, –
Æзинæй ку нæ уодзæй хуæздæр.
Уæд имæ ци цæун зæрдигонæй,
Уæд имæ цæмæ кæсун æнгъæл...

Хори тунæ сæумæй ке кæсдзæнæй,
Кедæр уод ке рæвдаудзæй фæлмæн.
Кæмæндæр нæуæг уарзт ке хæсдзæнæй,
Уомæн æй мæ уодæн æхцæуæн...

МАЕ ХУЦАУÆЙ КОРÆГ ДÆН...

Мæ катай æма мæ гæдзи
Мæ Хуцауæй корæг дæн: –
Уæхæн фуд нæбæл ма 'ргæлдзæ,
Æнхуæрсунгъон ке нæ уæн.

Дæ цæстæ нæмæ æрдарæ,
Куд не 'рветæн цард тæссæй.
Рæстуод лæги барæвдауæ
Де 'стур фарнæ, дæ урзæй.

Нæ агорун, нæ ди корун
Еугур хуæртæ æгасæй,
Æрмæст хедæй ке бакосæн,
Уой куд хуæрæн æдасæй.

Авд дæлзæнхи ниннигæнæ, –
Ка нæ бахуардта хомæй.
Ци куйдони зелдох кæнæн, –
Куд фæййервæзæн уомæй.

Кæдзос къохтæй нæ истæхæ,
Куд феронх уæн не 'стур маст.
Фæстæмæ нæмæ раздахæ
Кæрæдземæ зæрдæй уарзт.

Корæг ма дæн мæ Хуцауæй,
Фарнæфсес уæд нæ кæстæр.
Фалæ арвæй дор ку 'рхауа, –
Æргъæвæд мæн æрмæстдæр...

АМОНДИ КЪОС

Цард, дан, амонди къос æй, ке
æрдæмæ фæккъолæ уодзæй,
уомæн базонæн нæййес.

О, кенæ ба æ зæгъæгæн,
Маст ратона æ фæрстæй: –
Амонди къос мæгур лæгæн
Кæд æ фарсбæл æмцæфст нæй.

Фæххæссæд нæ маст зæрдæмæ,
Хуæздæр маци фæууинæд: –
Мæгур лæгæн кæд е 'рдæмæ
Нæ фæккъолæ уодзæй, уæд...

Ех дони мæ ниффæлдайæ,
Уæддæр уодзæнæ ме 'рхун.
Зæрдæ, зæрдæ нæ фæллаууй
Дæумæ бæллунæй æппун.

Тулкайæй мæ ниллæхорæ,
Ниммæ кæнæ листинсад,
Æрмæстдæр мин ма фæссорæ
Мæ рист реуæй дæумæ уарзт.

Куд райевгъуис мæ цорти,
Кумæ фæттæхис маргъау,
Дæумæ хуæргæй били цортæ,
Кæдмæ кæндзæн уодагъай.

Ку батадтæн тæхсгæ мастæй
Дæумæ бæлгæй æдзохæй,
Уæд де 'нгаси еу фæккастæй
Цæмæн райзайун цохæй...

ЗÆРОНДИ УАРЗТ

Ауал anzi кæми адтæ,
Мæ бæлдтаг æма тæхсон?
Æгæр зæрдтаг мин фестадтæ,
Ци дæбæл æй римæхсон.

Каргун уогæй, иссæлхæр дæн,
Æзмелуй мæ фудæрхун.
Кайфæндуй дзорæд цидæртæ,
Фæндуй мæн ба дæу уарзун.

Æртæсдзæнæн мæ хеунтæй,
Лæдæрун æй бæргæ хуарз.
Уæд дæбæл цума гъе уотæ
Ци нихуæсттæн хъæбæр карз.

Дæ фæлмæн каст фæххонуй мæ,
Циййес разæй? Куйгæлдзæн, –
Уæддæр дæмæ, тæходуйтæ,
Тæходуйгæнгæ цæудзæн...

Æдзæрæг, æмир æй аци къæс,
Æгуппæгау лæууй æ фурсонтæй,
Иуазæгмæ, кæсгæй, цъæмæнгæс,
Æрветуй æдзæмæй æ рист бонтæ.
Æ бацæуæн кæрдæг 'ма хъамил,
Пуруса си кæнуй æлдæреуæг.
Мæ сор къæбæр кæнун тухæууилд,
Зæрдæ ба фæттонуй мæ рист реуæй.
Кæддæр ба гупп хæдзарæ адтæй,
Кæддæр си фæндурдзагъд игъусидæ.
Иуазæг Фæрæскъæтти н' адтæй,
'Ма абæлти ка нæ æздæхидæ.
Кæддæр ба си Дземус лæг адтæй,
Кæддæр ба си Дзалу хестæр уидæ.
Нур хæдзарæ бадуй æ бадтæй,
Æрхæндæг мин дæттуй æ фæууиндæ.
Æдзæмæй кæд абони лæууис,
Ду мæ уарзт дæ æма дæ мæ ниндæ,
Уæддæр-ма мин дæттис цидæр нифс,
Уæддæр мин æхцæуæн æй дæ уиндæ.
Кæдæй-уæдæй фегъустон лигъз дзурд,
А, хæдзарæ, дæубæл архъанбаст дæн.
Фиццаг хатт æз банкъардтон рæвдуд,
Фиццаг хатт лæг мæхемæ æркасттæн.
Нур лæууй æмирайæ аци къæс,
Æгуппæгау лæууй æ фурсонтæй,
Иуазæгмæ кæсгæй, æнгъæлгæс,
Æрветуй æдзæмæй æ тухст бонтæ.

«АРВИ РЕУБÆЛ ИРД АЕСТЪАЛУ ИЗÆРДАРТИ ФÆЗЗИНДАТÆЙ...»

УАРЗТ

– Не 'фсийнæ! Хуцауæй дин ард хуæрун, мæн бæрцæ дæ неке уарзуй аци уæлион дуйнебæл, – æ мæлгæвæзæг бабæй рагæлста Таули.

– Аема цæмæй бæрæг æй дæ уарзондзийнадæ? Дæ хуæртæ мæбæл кæми ныхъæбæр æнцæ, – хинцфарст æй ракодта æ уосæ.

– Уæллæй, дæуæн бози куд неци цæуй. Иннæ лæгтæ сæ уостити сæ хæдзæрттæй тæргæ кæнунцæ, æз ба дæ мæтæ кæнун æппунæдзох дæр. Сауæнгæ ма дин нæ мади фарсмæ уæллæрдти бунат дæр ниуагътон!..

– Аенæбайрайгæ си искæнæ!
– Кæмæй? Мæ мадæй æви бунатæй?
– Гæнæн кæд ес, уæд сæ дуемæй дæр, – фæццурд æй æ уосæ дæр.

ФÆДЗÆХСТ

Таули æхуæдæг дæр, уæдта æ бийнойнаг дæр киристон динбæл хуæст æнцæ.

Еу изæр синхи цæргутæ бамбурд æнцæ æндегæй синхонти къелабæл аема фæйнæ-фæйнæ дзубандий кодтонцæ.

Алкæдæр си æ зæрди фæндæнтти кой кодта. Таули сæмæ лæмбунæг фегъуста, уæдта син уотæ зæгъуй:

– Мæнмæ ба мадта еунæг фæндæ ес мæ синхмæ, аема мин мæ уосиат исæнхæст кæндзйнайтæ ку рамæлон, уæд.

Зонун æй, мæн кири æвæрдзйнайтæ, уой, фал уи хъæбæр корун, мæ уоси ба мин пулмон æвæрд бакæндзйнайтæ æ фарсбæл...

– Е ба куд æй, цæмæн уотæ ба?
– Уæллæбæл си мæ сæрæн нæбал адтæн, аема ма 'й оми дæр мæ фарсмæ ку фæууинон, уæд мæрдти дуккаг мард кæндзæнæн, – хийнæхудт бакодта Таули.

УÆДТА МА...

Таулий синхи цардæй еу æнæбæзгæ лæг. Алцæбæл дæр дугъ-дугъ кодта, алкæмæ дæр ести фаутæ хаста. Уомæ гæсгæ ба неке зæрдæмæ цудæй. Фал зианмæ цæугæй, кенæ хисти, киндзæхсæвæри уогæй ба, Таули алкæддæр æрмæстдæр уой цори бадидæ.

Лæг æхуæдæг дæр лæдæрдтæй, адæмæн еминæ ке 'вдесуй, уой, аема еу хатт ба Таулий æрфарста:

– Таули, иннетæ ми сæ уодхæссæг ку уинунцæ, уæд мæбæл ду ба уотæ æновуд цæмæн дæ? Гæр, уотæ зæрдтагон дин дæн, алкæд мæн цори цæмæ фæббæдис?

– Неци уæлдай æхсицгондæр мин дæ, æрмæстдæр тæрсгæ фæккæнун.

– Уагæри цæмæй?

– Уæдта ма фингæбæл бадгæй, е фæндагбæл цæугæй ести кодтай, уæд мæ разæй еске ку фæууа дæ цæститæбæл бахуæцунмæ, – хийнæхудт бакодта Таули.

МАДТА МА ИН...

Дудуйæн æ синхон фæззиан æй аема уомæн дзоргæ рауадæй кири уæлгъос. Куд фæууи, уотæ 'й феппæлдтæй, æ уæлион царди ци нæ адтæй, уомæй дæр.

Фæстæмæ æ бунатмæ ку бацудæй, уæдта имæ æ иннæ синхон Муса æхе бахадта аема ин уотæ зæгъуй: «Дуду, хуарз

ибæл радзурдтай, фал æгæр цубур». «Мадта ма ин æ лæгъуздзийнадтæ ку дзурдтайнæ, уæдта мæ еу-дууæ сахатти дзорун гъудайдæ», – æ дзубанди балхий кодта Дуду.

УÆЛÆБÆЛ ЦИ НÆ АДТÆ

Мард, дан, æнæ ходгæй нæ цæуй, зæгъгæ, фæззæгъунцæ.

Тæта ку рамардæй, уæд ибæл Барисæн дзоргæ рауадæй.

КОЛИТИ Витали

ТАУСТАÆ

ГАДАТИ Лазæри конд скульптурæ.

Хъæбæр си феппæлдтæй. Дзубанди ку фæцæй, уæдта имæ Ахтол æхе разилдта аема 'й æппæлунтæбæл исхуæстæй, гъома, хуарз исарæхстæ, зæгъгæ.

Уæд дин имæ Барис æхе æвваст фæхатта аема ин уотæ:

– Ахтол, ду ку рамæлай, уæд дæбæл æз дзорун нæ бакомдзæнæн...

– Уæд цæмæннæ?

– Дзоруйнагæй дæбæл неци ес аема уомæн нæ!..

– Нæ, уæддæр мардæй лæгъуз зæгъун не 'нгъезуй, – нæ састæй Ахтол.

– Гъо, уæллæбæл уодæгасæй ци нæ адтæ, мардæй ба ма уой исуодзæнæ, – æ дзубанди балхий кодта Барис...

КИНДЗИТÆ МА ФЕРОНХ КÆНÆ

Таулийæн æ синхонти уосæ фæззиан æй аема ин кири сæргъи дзоргæ рауадæй. «Оххай, еске ку феронх кæнон», – зæгъгæ, Таули рамæлæг силгоймаги кизгуттæй еуей еуварсмæ рахудта аема ин балæдæрун кодта, гъома, арфæ ракæнун кæмæн æмбæлуй, уони мин зæгъгæ.

– Нæ киндзитæн! – æвваст фæййарæх-

ЦАРДИ ÆРЦÆУГÆ ЦАУТÆ

стæй Беллæ.

Нур Беллæн е 'нсувæрæн ба адтæй еуæндæс уоси.

– Нæ, уонæн арфæ ракæнун ба мæ бон нæй. Айдагъ син сæ нæмттæ ку фæннимайон, уæддæр мæ еу сахат багъæудзæй, – батухстæй Таули.

МÆН БÆРЦÆ ДÆ НЕКЕ УАРЗУЙ

Таулийæн æ бийнойнаги райгурæн бон бæрæг кодтонцæ сæ хæдзари аема куд фæууи, уотæ ин алли арфитæ фæккодтонцæ. Таулий цъухæй еци изæр хъипп-сун дæр не 'схадтæй.

Дуккаг сæумæ уосæ æппæлуй æхецæй: – Фæууидтай, етæ мæ цæйбæрцæ уарзунцæ, уой?

– Етæ дæ æрмæстдæр цъухæй уарзунцæ, æз ба гъуддæгæй!

– Гъома, куд?

Етæ дин дæ цæрæнбони туххæн агувзи æмбестæй баниуазтонцæ, æз ба цайцумæни 'дзæг æ тæккæ бунтæй райөвдæлон кодтон. Нур ба ибæл дæхуæдæг расагъæс кæнæ, кæмæн хъазардæр дæ, уобæл, – фæццурд æй Таули.

ЕУ ГРАФОМАНÆН

Мæ лимæн финсæг мæмæ е 'хсæзæймаг киунугæ æрбахаста аема мин уотæ зæгъуй: «Бакæсай æй аема мин дæ гъуди зæгъæ!»

Киунугæ бакастæн аема ин дзуапп равардтон: «Фиццаг киунугæ ку ниффинстай, уæд мæ зæрдæ бадардтон, дæ бон финсун ке æй, уобæл. Нур дин мæнæ де 'хсæзæймаг киунугæ бакастæн аема ми баруагæс æй, – дæ бон финсун ке нæбал æй, е...»

ЗИНДОНÆ

Таули сæумæй райгъал æй, æхе рахснадта аема еци зæрдунгæгæй æ бийнойнагмæ дзоруй:

– Не 'фсийнæ! Аедосæ нæ мади мæ фуни уидтон. Хъæбæр ин фæхъхъуритæ, фæббатæ кодтон æ ростæн, уæдта ранæхстæр ан еумæ.

– Аема кумæ рацудайтæ? – тарст фарст æй ракодта æ уосæ.

– Аез фæстæмæ мæнæ дæ цормæ – зиндонæмæ раздахтæн, нæ мадæ ба, æвæдзи, дзæнетмæ, – арф нийнæфгæй, дзуапп равардта Таули...

АРФИАГ

Таулий бийнойнаг зæрдæхсайагæ уоди хецæу адтæй, æ лæги алли къахдзæф дæр гъæуама зудтайдæ.

Еууæхæни ба ин еу æнæзонгæ силгоймаг Таулий туххæн арфитæбæл исхуæстæй, гъома, хуарз адæймаг æй, багъæуаги тухст лæги цори балæуунмæ, фенхус кæнунмæ ин æ раз неке райсдзæнæй. Аез си хъæбæр боз дæн аема ин мæ номæй хъæбæр райарфæ кæнæ!

– Куд кæсун, хуарз уосæ, уотемæй си ду мæнæй бозагдæр дæ аема ин дæхуæдæг райарфæ кæнæ, – æ дæндагъути къæс-къæс иссудæй, уотемæй ма исфæразта Таулий уосæ.

МАДИ КАРÆ

Царди медæгæ алцæмæн дæр ес карæ. Аермæстдæр еунæг нийерæг мадæн нæййес карæ. Алли афони дæр нæ гъæугæ кæнуй. Ку райгурæн, ку райрæзæн, нæ кари ку бацæуæн нæхуæдтæ, уæддæр ин нæ зæрдитæй фæххецæн нæ фæууи.

Фал уæллæбæл нæ хæццæ ку нæбал фæууи, бустæги гъæун ба нæ уæд райдайуй, бустæги æнæ карæ ба нин уæд исуй...

ХЕРАСТГÆНÆН

– Гæлæхха, гормон! Еунæг хатт дæ хæдзарæмæ æрвонгæй æрбацæуай, кæд ма дæмæ адæймагдзийнадæй ести байздæй, уæд, – æ дугъ-дугъ æхецæй фæрраздæр æй Венерæн, æ лæг бабæй изæрæй сæхемæ æсхъиудтитæгæнгæ ку исмедæг æй, уæд.

– Ниууадзæ мæ, уæддæр ди нæ баруагæс уодзæнæй, æз кæдæй-уæдæй æрвонг ке дæн, е, аема дæ куд фæффудæнгæл кæнон, уæдта ма æнахурæй дæ зæрдæ æ фурцийнæй нæбал искуста, – æхе диванбæл бауадзгæй, исдзурдта Анатоли аема æ хур-хур иссудæй...

КÆД АЙ ФÆСТÆМÆ ДÆТТЕТÆ...

Аехсарбег æ хуæдтолгæбæл еци скъоттæй фæццæйтæхтæй. Еу рауæн æй фæндагтон инспектортæ уорæдтонцæ, фал сæ лæдæргæ дæр не 'ркодта, нæ син бауорæдта. Фæстæгæй æй расурдтонцæ аема 'й Чиколай гъæусæри ба исæййафтонцæ.

– Инспектори домæнмæ гæсгæ цæмæннæ бауорæдтай, æви нæ нæ фæууидтай, – тузмæгæй æй æрфарста инспектор.

– Фæууидтон, фал хъæбæр фæттарстæн аема...

– 'Ма дин маймулитæ ан, цæмæй ни тарстæ?

– Еу бонæ мин мæ уоси милицæ фæл-ластонцæ аема мин æй, зæгъун, кæд фæстæмæ дæттетæ, – адтæй æ дзуапп Аехсарбегæн.

ИУАЗÆГГАДÆ - АДÆМТИ ЕУГÆНÆГ

Хузæ ист æй социалон хизæгтæй.

ИУАЗÆГ НÆБАЛ ФÆЦÆЙ БОЗ, УÆДДÆР ФУСУНÆЙ АДТÆЙ БОЗ...

Æцæгæйдæр, скифаг-сарматаг догæ ка 'вдесуй, еци Нарти эпос исфедар кæнуй лингвистики факттæ. Æрхæсдзинан си еу цалдæр дæнцæги. Иуазæггинбæл нимад æй Нарти Æрхæртæгати зæронд хæдзарæ. Ами фусун кæнуй Сослан цауæни ке хæццæ базонгæ 'й, еци Гумаг лæг, Нæртон æфсийнæ Сатана ба си æхуæдæг рацæуы Бедзæнæги фурт Арæхдзауи размæ: «Иуазæг, æгасцо! Медæмæ нæмæ рацо, фусун дин уодзинан». Иннæ кадæнги куд амунд цæуы, уомæ гæсгæ еу хатт Нарти Мæргъудзмæ иуазæгуати уæларвон Уасгерги бафтудæй.

Нарти адæм дæр еуæй-еу хатт бæбæрæг кæнунцæ изæдтæ æма идаугути хæдзæрттæ. Денгизи бунти ка цардæй, еци Донбеттирти иуазгута адтæнцæ Æрхæртæг æма Урузмæг; Уацелла, Æфсати, Курдалæгон, иннæ идаугутæ ку бадтæнцæ уæларви Сафай хæдзари, уæд урдугистæг син адтæй Нарти Сослан. Кадæнгитæмæ гæсгæ, Нарти синхаг адæмтæ дæр зонунцæ иуазæги æгъдау. Зæгъæн, Сослан иуазæгуати адтæй Гуми гъæуи, уæдта, зæнхи бунти ка цардæй, еци Биценти муггаги хæдзари дæр. Нарти фæсæвæд нæудæс æма инсæй бæхгинемæй стæри ку адтæнцæ, уæд æцæгæлон тугъди будури сæ, хатиагау ка дзурдта, еци мадæ æма кизгæ сæ хæдзари байвардтонцæ.

Иуазæги фарнæ берæ ке адтæй, уобæл дзорæг æнцæ Нарти эпоси цалдæр сюжети. Сæ хуæри ка исдзæбæх кодта, еци иуазæгæн (Æрхæртæг) Донбеттирти авд æнсувæри равардтонцæ сæ хуæрæ Дзæрасси, цауæни кæбæл фæххуæст æй, еци иуазæгæн (Хæмиц) Бицени фурт раттуй æ еунæг хуæри. Сослан Гуми гъæуи иуазæгуати ку адтæй, уæд ин фусун балæвар кодта сагъадахæ æма дессаги сæгъдзар. Адтæй гæсин хъутас æма æрдойæн мурмураг, æма 'й ку фæзмæлун кодтонцæ, уæд алли æвзагæй

исуаста. Гумаг лæг Æрхæртæггæтæмæ ку бафусун кодта, уæдта ин Сослан балæвар кодта æ бæх. Сæ иуазгути марунвæндæ ка искæнуй, еци фусунти сорæттæ ба Нарти эпос хузæ кæнуй сау хуарæнтæй, сæ карнæ ба æй кæуйнаг. Иуазæгхуар Æфсæрони, уæйгути æма мæнгард Борæти бундзагъд фæккæнуй болатреу Батраз. Авд уæйуги, зингор сæмæ ка 'рбацудæй, еци Сослани, Хæмици æма Урузмæги æвгæрдунмæ ку гъавтонцæ, уæд сæбæл Сирдон хийнæй рацудæй, æма иуазæгхуартæ кæрæдзæй ниццагътонцæ.

Ирон эпоси дзурдбаст «Æз де 'уазæг» нисан кæнуй, «нæ» зæгъæн кæмæн нæййес, уæхæн зæрдиаг курдиадæ: «Мæ ауодæг, мæ гъæуагæнæг фæууо!» Нарти Сослан тæссаг уавæри ку бахадудтæй, уæд æй уæйгути мадæ фидбилизæй багъæуай кодта, еудзонгон уæйуг ба 'й фæййервæзун кодта æ соргутæй. Балсæги Цалх Сосланæн ку загъта, мæ уод де 'уазæг, зæгъгæ, уæд æй нæртон бæгъатæр æнæхъорæй рауагъта, кæд ин æ дууадæс æмбали рамардта, уæддæр.

ИУАЗÆГ УОЛÆФУЙ, ФУСУН ИХУÆРСТ ИСУЙ...

Аци цъухæйдзорæг æгъдау нæ фидтæлтæ цæстигагуйау гъæуай кодтонцæ. Мах де 'уазæг, зæгъгæ, Хуцаубæл сæхе фæдзахстонцæ мæгуртæ, Уасгергибæл – бæлццæнттæ æма бæхгинтæ, Мадид-Майрæмбæл – силгоймæгтæ. Хумгæнгутæ сæ къототæ бакæниунцæ Хорæлдари иуазæг, фиййæуттæ сæ фонси дзогтæ – Фæлвæрай иуазæг, хуæнхаг гъæути ба ахид фегъосæн адтæй мадтæлтти уæхæн кувд: «О сугъзæрийнæ сурх Аларди, мæ сабийтæ де 'уазæг».

Нæ адæм некæд исустурзæрдæ æнцæ, æности фæлмæ кæбæл бадтæй, еци иуазæггарзондзийнади æгъдаубæл. Дууæсæдæ анзей размæ гурдзиаг историк Вахушти финста ирæнтти туххæй: «Кадæ кæнун зонунцæ æндæрбæстаг иуазгута æма сæ гъæуай кæнунцæ: æ нифс неке бахæсдзæнæй сæ иуазæги

бафхуæрунмæ, уой сæрбæлтау фусуни муггаг еугурæйдæр сæ уод мæлæтмæ ратдзæнæнцæ».

Ке зæгъун æй гъæуы, иуазæг ци хæдзарæмæ не 'фтудæй, уой ирон адæм худтонцæ æлгъистаг æма 'й нимадтонцæ уодæгасæй мардбæл. Ходуйнаги ном исбадидæ, æ цæститæ иуазæги уиндæй кæмæн ристæнцæ, иуазæги æргомай æ къилдун хуæздæр кæмæн кастæй, уæхæн мæрддзæстæ фусунтæбæл дæр. Адæмæн æнæуинон адтæнцæ, сæ иуазæги æфхуæргæ кенæ маргæ ка кодта, уæхæн иуазæгхуартæ. Уонæбæл кодтонцæ хъоди, æма æгадæй цардæнцæ.

Æцæг ирон бийнонтæ сæ иуазæгбæл кæддæриддæр æновуд адтæнцæ, цийнæ ибæл кодтонцæ, цума уæларвæй изæд æртæхидæ, уоййау. Дзæгъæли нæ байзадæй нæ фидтæлтæй: Иуазæг – Хуцауи иуазæг! Фусун æхецæн устур ихæсбæл нимадта æ иуазæги багъæуай кæнун. Цалинмæ æ уод æ медагæ адтæй, уæдмæ иуазæгæн æ хæдзари неци тас адтæй, неке ин неци бакодтайдæ.

Иуазæги худтонцæ гъæнтæ бæрæггæнæг, æма фусун æ уодæй арт цагъта, цæмæй æ хæдзарæй гъаст ма рахæсса. Цæмæдесаг миутæ ирон адæммæ рагæй дæр ходуйнаг адтæнцæ æма, цалинмæ иуазæгæн кæрдзин бахуæрун кодтауонцæ, уæдмæ 'й нæдæр номæй, нæдæр хабарæй нæ фарстонцæ. Бæлццони хуарз фæххинциуонцæ, æ къох кæмæн куд амудта, уотæ.

Гъæздуг фусунтæ косарт кодтонцæ сæгъæ, нæл фус, кенæ ба гал, фингæбæл æрæвæриуонцæ фунх кæрkitæ, цихт, ниуæзтæ, къеретæ. Иуазæг кæмæ æрбунат кæнидæ, еци æфсийнæ синхаг уоститæ сæ кизгутти раветиуонцæ кæрдзинти æма къерети хæццæ, фунх æйкити æма бæгæний доринти хæццæ.

Иуазæги кой ку райгъусидæ, уæд синхаг лæгтæ дæр æрбацæуиуонцæ, кæми бафусун кодта, еци хæдзарæмæ. Сæ зæрди уидæ æрбацæуæгæн салам раттун, нæуæг хабæрттæ базонун. Фингæбæл бадтæнцæ сæ карæмæ гæсгæ, фал фулдæр хатт иуазæги исбадун кæниуонцæ кадгин

бунати, фусуни фарсмæ. Бадун кæмæн не 'нгизтæй, еци биццеутæ ба лæудтæнцæ дуаргæрон.

ИУАЗÆГИ РАЗИ ДÆ КУЙМÆ ДÆР МА РАВЗЕДÆ...

Силгоймæгтæй иуазæги хæццæ дзубанди кæнуни барæ адтæй айдагъдæр æфсийнæн. Æ размæ рауайидæ: «Де 'рбацуд амонди хæццæ». Кизгуттæ æма киндзитæ дзоргæ неци кодтонцæ æма иуазæгмæ нæ кастæнцæ, фал бæрæг адтæй, æфсæрми си ке кодтонцæ, е.

Ахиддæр фæндагони коммæ нæ фарстонцæ, ка 'й, кæцæй æй. Ездон, арæхстгай дзубандий ин æ ном базониуонцæ, æма фæрсун райдайиуонцæ хеуонти, къабæзти æма зонгити туххæй. Иуазæгæй ести æхцæуæн хабар ку фегъосиуонцæ, уæд ин лæвар кодтонцæ зæрдæбæлдаргæ дзаумау – хуæрзæнгорæгга. Кенæ ба ин зæрдæ байвæриуонцæ, дæ лæвар мæнмæ, зæгъгæ, (гъома, фæстæдæр æй ратдзинан).

Иуазæгæн лæггадæ кæнун нимад адтæй кадгин ихæсбæл. Кæстæртæ ин æ нимæт æма тохæнгерзтæ æфснайдтонцæ, æ къохтæ ин дорини донæй нисниуонцæ, биццеути евгед ке бакодтонцæ, еци бæхи ба никæдзос кæниуонцæ æма 'й бафсациуонцæ хуарæй. Ирон æгъдау барæ нæ лæвардта иуазæгæй ести корун, уæдта хæдзари дæр еунæгæй гъæуама макæд байзадæй. Фудкондбæл нимад адтæй иуазæги барасуг кæнун. Уæхæн ходуйнаги цау æрцудæй, зæгъгæ, уæдта фусун кизгуттæн фæндурбæл цæгъдуйнаг фæуидæ.

Не 'гъдау бæрæг кодта иуазæги ихæстæ дæр. Салам раттуни фæсте гъæуама бийнонтæн райарфæ кодтайдæ. Ка 'й æма хæдзарæмæ ци гъуддаги фæдбæл исæмбалдæй, уой гъæуама тагъд ма радзурдтайдæ, финги рази ба æ рахаст гъæуама адтайдæ бонзонгæ, хуæдæфсармæ. Нæ фидтæлти дзамани иуазæг цийфæнди стонг ку адтайдæ, уæддæр нæ цудæй æ губуни фæдбæл æма берæ некæд бахуæридæ, берæ некæд баниуазидæ. Не 'нгизтæй, хæдзари хецау бунати ку нæ уидæ, уоми бахсæвæуат кæнун. Иуазæг фусуни барæ ке фæууы, уой дæр æй иронх кæнун нæ гъудæй.

ИУАЗÆГ КУ РАНДÆУЙ, ФУСУНÆЙ БОЗ УÆД ФÆУИЦÆ...

Æгъдау куд амонуй, уотемæй иуазæгæн е 'рбацуд æхе барæ 'й, йæ рандæун ба – фусуни барæ. Кæронбæттæни æрхæсдзæнæн хуæнхæгти цардæй хуæрзбон зæгъуни цубур хабар. Тургъи лæугæй фусун иуазæги Фæндагсар Уасгергибæл бафæдзахста æма имæ æ бæх дууæ биццеуи æрбакодтонцæ. Сæ еу хуæстæй хайуани рохтæбæл, иннæ ба – æгъдæнцойнæбæл. Иуазæг

саргъи бæхбæл æхе ку æруагъта, уæд бæхи тæрних хæдзари дуармæ исаразта æма уотемæй еуминкый ралæудтæй.

Уæдта бæхи разилдта æма нарæг гъæунгæй фæрраст æй устур надмæ: «Хуæрзбон уотæ, Хуцауи салам уæбæл исæмбæлæд!» Фæсæвæд æй сауæнгæ гъæуи кæронмæ бахъæртун кодтонцæ. Дæргъвæтийнæ рæстæг ма æ гъостæбæл уадæнцæ фусунти арфитæ: «Фæндараст, хуæрзæмбæлæг уо!»

АДÆМ КУД ДЗОРУНЦÆ

ÆГÆР ФÆСТЕУАТГÆНАГÆ ИУАЗÆГ

Еу хæдзарæмæ æрбафтудæй иуазæг. Бацийнæ ибæл кодтонцæ, хуарз æй фæуидтонцæ. Дуккаг бон дæр уотæ... Æртиккаг бон дæр.

Къуæре рацудæй, фал иуазæг цæунвæндæ нæ кæнуй. Фусун катыйи бацудæй, кæдмæ хæсдзæнæнцæ аци лæвархуари, зæгъгæ. Еуемæй, иуазæги хуæлцæ æндæр æй, иннемæй ба 'й куститæй къулумпи кæнуй. Æма дин еу изæрмелти æ дзаумæуттæ ку райивидæ, сау фусдзарм ходæ бунмæ æ цæститæбæл ку 'руадзидæ, билтæ баслæхъæй ку æрбатохидæ, уотемæй топп ку райсидæ æма, иуазæг ци уати бадтæй, уой къæразгæй топпи хæтæл ку æрбадарида.

Иуазæг фæттарстæй, ке зæгъун æй гъæуы, иннæ уатмæ ма æ уод æ къæхтæбæл бахаста. Æхсæвæрбæл иуазæг ракодта æ тарсти хабар. Фусун рамаæстгунхуз æма ин уотæ:

– Кæсай сæмæ, кæсай! Е, тоггин ке хæццæ дæн, етæ сæ тог есунмæ æрбацудæнцæ æма мин мæ иуазæги марунвæндæ искодтонцæ. Кæсæй сæмæ, кæсай! Тæрсгæ ма кенæ, æз мæ иуазæги æфхуæрун нецæй туххæй бауадзæнæн!

Фусуни зæрдæвæрæн дæр нецæмæбæл æрдардта иуазæг, сæумæраги цæунбæл ниллæудтæй.

Æ ЗÆРДИ ЦИ АДТÆЙ?

Гъæдгæронмæ иуазæг æрбафтудæй. Хуарз æй фæххинстонцæ, фал æ бæх фусунти зæрдæмæ хъæбæр фæццудæй, æма ин æй баримахстонцæ. Сæхуæдтæ ба рагъæр кодтонцæ, радавтонцæ æй, зæгъгæ, æма сæхе агорæг искодтонцæ.

Иуазæги сæбæл фæссекк æй. Сагъæси бахадудтæй. Æма уæд, маæстгунæй дзоруи:

– Мæ бæх мин иссеретæ, кенæдта, мæ зæрди ци ес, уой кæнун!

Фусунтæ еци æртхæрæнæй фæттарстæнцæ æма бæх æрбакодтонцæ æмбесæхсæви. Дзорунцæ иуазæгмæ:

– Дæ бæх дин иссирдтан. Хайир дин уæд, фал нин зæгъай: ку нæ фæззиндтайдæ дæ бæх, уæд дæ зæрди ци бакæнун адтæй?

– Ци? Мæ саргъ мæ рагъи багæлстайнæ æма нæхемæ рафардæг адтайнæ.

Лев ТОЛСТОЙ (1828-1910), финсæг: «Кæд дæмæ уотæ кæсуй, æма кадæр дæ рази фудгин æй, уæд ин ниххатир кæнæ æма 'й феронх уо. Махæн æфхуæруни барæ нæййес. Æма балæдæрдæнæ, хатир кæнун амонд ке æй, уой... А царди алцæмæй дæр хуæздæр æма устурдæр гьуддаг – æвæсмонай, æдæрсгæй рамæлун...»

Хузтæ ист æнцæ социалон хизæгтæй.

ÆХСАРГИН ДÆР ÆМА ДЗУРДАРÆХСТ ДÆР...

Фидибæстæ гъæуайгæнæги Бон бæрæг кæнгæй, фулдæр дзубанди фæццæуы советон доги æма уой фæстæ цаутæ æма хабæртти туххæй. Уотæ, æвæдзи, уомæ гæсгæ рауайуй, æма еци бæрæгбон 23 феврала бæрæг кæнуни фæткæ нисангонд æрцудæй советон доги, хунгæ ба кодта Советон Æфсади æма Æфсæддон-Денгизон флоти Бон. Нур еугæр Фидибæсти гъæуайгæнæги Бон æй хонæн, уæд растдæр уодзæнæй нæ Райгурæн бæсти сæрбæлтау еугур рæстæгуйти еугур хъазауатонти имисун дæр. Се 'фсæддон æскъуæлхтмдзийнæдтæй уой аккаг æнæмæнгæ 'нцæ. Абони уин ке кой ракæнунаг ан, етæ сæ алæмæти тугъдон искурдиати хæццæ ба ма адтæнцæ дессаги дзурдарæхст.

Петр I хъæбæр лæмбунæг æ цæстæ дардта, æфсадæн дарæсæн ци хъумацæй худтонцæ, уой хуæргъæдæдзийнадæмæ. Мæскуй фиццаг æсгæлладон кустуæттæй еу адтæй Серикови фабрикæ, кæцимæн паддзах балхæдта еугур гъæугæ машинтæ дæр æма ин бардзурд равардта, цæмæй нисангонд рæстæгмæ бавдеса æ исконд хъумац.

Еци-еу рæстæг паддзахи уосæ, æ лæги зæрдæ балхæнуни фæндæй, ауодудта хъæбæр æндæр фабрикантбæл – Дубровский-бæл. Æма ин бардзурд равардта, цæмæй е дæр бавдеса æ исконд дзаумауи нæуæг хуæгтæ.

Уотæ рауадæй, æма дууæ фа-

брикантти дæр галауанмæ еци-еу рæстæг еумæ æрбацудæнцæ сæ хуæгтæ хæццæ. Сериков Дубровскийи фæлварæнтæмæ ку æркастæй, уæд æй балæдæрдтæй, етæ уой уæнттæй зингæ-зингæ хуæздæр ке 'нцæ, æма хуарзау нæбал фæццæй. Паддзах æ уоси хæццæ рацудæнцæ, фабрикантæ сæмæ ци зали æнгæлмæ кастæнцæ, уордæмæ. Петр бацудæй Серикови хуæгтæмæ æма сæ æ къохæй расгарæ-басгарæ кæнун байдæдта. Уæд имæ императрицæ дзоруй:

– Фæууинай, мæнæ мæн фабриканти хъумац ба дæмæ куд фæккæсдзæнæй?

Петр бацудæй æма гъе уотæ лæмбунæгæй кæсун байдæдта Дубровскийи хуæгтæмæ дæр.

– Дубровский, циуавæр цъоппæй кодтай дæ фесбун?

– Барæуадзæ цъоппæй, уæ бæрзонддзийнадæ, – растудта æхе Дубровский.

– Кæд барæуадзæ 'й, уæд фæстеуæг ба лæгъуз рауадæй. Ду ба Сериков, циуавæр цъоппæй?

– Хумæтæги æлвист цъоппæй, – резгæ гъæлæсæй ин е дзуап равардта.

– Уинис, – загъта Петр, барæуадзæ цъоппæй гъæла дæр дзæбæхгомау хъумац искæндзæнæй, ду ба, Сериков, сæрæн дæ, хумæтæги æлвистæй хуæргъæдæ

уæфтаг искæнунмæ ке исарæхстæ, уомæй. Амæй фæстæмæ мин дæтдзæнæ фесбун æфсадæн.

Еухатт сæ балций рæстæг æфсæддонтæ æгтти рази хуардтонцæ касæ. Еу си еци зæрдихудтæй хъур-хъур кодта хуæруйнаг син æрдæгæмбуд лæхурдæй ке искодтонцæ, уой фæдбæл.

– Кæсайтæ, цæхуæн касæ нин дæттунцæ нæ хъиамæтти туххæй! – дзурдта гъæрæй.

Петр еци рæстæг сæ рæзти цудæй æма, æфсæддонти гъæститæ фегъосгæй, сæ размæ бацудæй.

– Уæ къæбæр æма цæнхæ уин хæлар уæнтæ, æмбæлттæ!

– Исаккаг кæнæ æма нæ къæбæрæй исахуадæ!..

Паддзах, хæстæгдæр имæ ка адтæй, еци æфсæддонæй едуг райста æма касæй ку искомидзаг кодта, уæд æхе неци лæдæрæг искæнгæй, загъта:

– Касæ ба, лæхъуæнтæ, ци хуарз æй, æнæнæзæй æй хуæретæ!..

Паддзах ку райевгъудæй, уæд æфсæддонтæй еу еци дугъдугъгæнæгæн загъта:

– Фегъустай, паддзах ци загъта, уой? Уомæ касæ илгъаг нæ фæккастæй, ду ба боститæ кæнис. Ке зæгъун æй гъæуи, минкый тауæггомау æй, фал ци гæнæн ес, балций уомæн уæн нæййес, æма алцидæр нæуæг уа.

– Æцæгæйдæр, æнсувæр, мæхуæдæг дæр фесфæрми дæн, паддзах касæ ку растудта, уæд, – исарази æй æфсæддон.

Петр ба еци рæстæг рандæй, хуæлци нæуæгдзийнадæмæ æ цæстæ, куд æнгъызтæй, уотæ ка нæ бадардта, еци комиссари агорунмæ æма ин æ рæдуд балæдæрун кодта, уой дæр къобалайæй æрцæфти фæрци.

Кавказаг зуст бæгъатæр А.П. Ермоловæй еуæй-еухатт исхаудæ хъæбæр циргъ зæгъдтитæ. Зæгъæн, циуавæрдæр артиллерия хайи командир ма ку адтæй, уæд уотæ рауадæй, æма æркасти бахаудтæй игъустгонд А.А. Аракчеевмæ. Е, бæхтæ бустæги лæгъуз уавæри ке 'нцæ, уой фæууингæй гурумухъ хузи бауайдзæф кодта Ермоловæн, уомæй, гъома, дæ бæрни ци бæхтæ 'нцæ, уони уавæрæй аразгæ 'й дæ репутаци æнæгъæнæйдæр.

– Зонун æй, еци тарæрфугæй дзуап равардта Ермолов, – адæймаги репутаци ахид фондæй аразгæ ке æй, уой.

Инæлар Сидоренко райста Уорс цæргæси орден. Уой фæсте æй паддзах æ галауани фæууингæй, ниттергади кодта, еци орден ибæл ке нæ адтæй, уой. Æма еци орден ин уой хуæдразмæ ке исаккаг кодта, уомæ гæсгæ ибæл хуæрзаудæни хабар нæма исæмбалдæй, зæгъгæ, уотæ бангъæлгæй æй рафарста:

– Ке дин равардтон, еци Уорс цæргæс райстай?

– Райстон æй, дæ бæрзонддзийнадæ, – дзуап равардта Сидоренко е 'нæскунаггæнæгæ украинаг æвзагхатти хæццæ. – Фал еци цæргæсæн хуæрун ба ци кæнун кæндзæнæн?

Паддзах ниххудтæй æма ин иснисан кодта арендæ, гъома, фæддон.

– Цæй, арази дæ Аннæй? – бафарста император Николай I, уой размæ уæхæн орден кæмæн равардта, еци афицери.

– Æз си бæргæ арази дæн, дæ бæрзонддзийнадæ, – дзуап равардта афицер, – фал Аннæ æхуæдæг ба хъæбæр гъенцъун кæнуи Владимирбæл (уотæ хунд-

тæй уæди уæрæсейаг ордентæй еу – Ред.).

– Неци кæнуи, – загъта император, – уадзæ æма куд фулдæр рæстæг гъенцъун кæна, уотæ фулдæр уодзæнæй æ цийнæ, ку фембæлонцæ, уæд.

Еухатт маневрти рæстæг император Николай I циуавæрдæр бардзурд равардта, фал ин æй, куд гъудæй, уотæ нæ исæнхæст кодтонцæ, æма рæнгъистади цæстæйуингæ æмæнтъери. Паддзах уйтæккæдæр фæддзурдта, хæлхъой ци æфсæддон хайи æрцудæй, уой командирмæ æма си байагурдта дзуап. Куд рабæрæг æй, уотемæй инæлар ин нæ фегъуста æ бардзурди дзурдтæ бæлвурдæй.

– Мæ гъæлæс мин æнæгъæнæ Европæ игъосуй, мæхе инæлартæ ба 'й нæ игъосунцæ!.. Ходуйнаг æма аллайаг, инæлар! – загъта император.

Фидибæстон тугъди рæстæг къниаз Багратионмæ æрбахъæрттæй сæйракомандæгæнæги адъютант æвæстеуатæй фæстæмæцуди бардзурди хæццæ, уомæн æма «знаг нæ тæккæ фийбæл æй», зæгъгæ. Багратионæн ба хъæбæр даргъ фий адтæй.

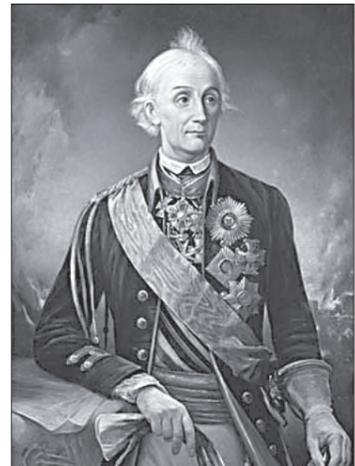
– Ке фийбæл? – гъазгæй рафарста Багратион. – Кæд дæу, уæд хæстæг æй, кæд мæн, уæдта рæфтад искæнун дæр ма нин бæнтæсдзæнæй.

Уруси паддзах Павел I австриаг æфсадæн разамунд дæттунмæ Александр Суворови ку æрвиста, уæд ин æ реубæл мальтийаг дзиуарæ бакодта. Разагъди балхон загъта:

– Хуцау, паддзахи фæййервæзун кæнæ!..

Уæд ин Павел ба уотæ:

– Цæугæ, æма дæхуæдæг ервæзун кæнæ паддзæхти!..

Мало кто знает, что «Ау!» в переводе на медвежий означает «обед».

Приходит мужик к

ветеринару:

– На что жалуетесь?
– На жизнь.
– Но я не психолог, я ветеринар.
– Так жизнь-то – собачья.

– Сержант, а если парашют не раскроется?
– Принесешь его мне, я замену на другой.

АЦИ ДОГÆ, АЦИ ЦАРДÆЙ ЦÆМÆЙ БАРОХС УА АДÆЙМАГИ ЗÆРДÆ...

Æцæггæйдæр уотæ 'й – алкæдæр ни фæндуй, цæмæй рæстæгæй фулдæр пайда уа, æма уобæл æновудæй ка архайуй, е ба хуæртæй фæххайгин уй. Æци гъуддаг уин куд æнтæсуй, уой исбæлвурд кæнунæн ба уин бацæттæ кодтан, мæнæ абони ке мухур кæнæн, еци фарстатæ æма байархайетæ зæрдæргомæй сæбæл раттун, æцæггæй ци куд æй, уæхæн дзуæппитæ.

1 Косгæ бæнтти сæумæй кутемæй райистис?

- Райгъал ун игъалгæнæг сахатгонди дзæнгæрæги размæ – 3
- Куддæр райгъусуй игъалгæнæг сахатгонди дзæнгæрæг, гъеуæд уайтæккæдæр – 2
- Уарзун игъалгæнæг сахатгонди дзæнгæрæги фæсте дæр ма хуссæни рæрæхцун – 1

2 Пайда кæнетæ æрвилбойнон киунугæй?

- Нæ, некæми мæ гъæуй – 1
- Ес мæмæ, фал си алкæд нæ пайда кæнун – 2
- Гъо, æхсицгонæй мæ гъæуй – 1

3 Де 'мкосæг дæ хонуй æ райгурæн бон бæрæг кæнунмæ. Дæумæ еци бонмæ æндæр гъуддæгутæ нисангонд ес. Куд бакæндзæнæ?

- Ездонæй зæгъдзæнæн: «Равгæ мин нæ исуодзæнæй...» – 3
- Цæмæй мæбæл уой зæрдæ ма фæххода, уомæ гæсгæ исарази уодзæнæн – 1
- Ци гъуддæгутæ иснисан кодтон еци хунди размæ, уони ахсгагдзийнадæмæ гæсгæ уодзæнæй мæ унаф-фæ – 2

4 Дæ бон еугур гъуддæгутæ дæр ниуадзун æй, цæмæй дин равгæ уа уарзон сериали нæуæг серимæ бакæсунæн?

- Гъай-гъайдæр – 1
- Нæ, уæхæн менеуæг мæмæ нæййес – 3
- Хаттæй-хатт, еци гъуддæгутæ уоййасæбæл ахсгаг ку нæ уонцæ, уæд – 2

5 Равзаретæ, уæлдай зæрдтагондæр уин кæци æй мæнæ аци зæгъдтитæй, уой:

- «Кæд дæ уотæ фæндуй, цæмæй дин минкыйдæр рæстæг уа, уæд маци кæнæ...» – 1
- «Алли бонмæ дæр уотæ кæсун гъæуй, цума минкый цард æй...» – 2
- «Рæстæг райевгъуйуй! – фæгъгъæр кæнунцæ еуетæ. – Рæстæг æносон æй: райевгъуйетæ сумах!...» – 3

6 «Абони искæнæн кæмæн ес, уой исонмæ бонæнгъуд ма кæнæ», зæгъгæ, фæткæмæ гæсгæ архайис цæрун?

- Кæд гæнæн æма амал ес, уæд нæ – 3
- Уотæ гъавун, фал мин алкæд не 'нтæсуй – 2
- Алкæддæр нæ – 1

7 Зæрдæмæдзæугæдæр дин æй, бæлвурд рæстæгмæ æнхæст кæнун ке гъæуй, уæхæн куст?

- Æвæдзи, гъо – 3
- Нæ, е мæ уæнгмард кæнуй – 1
- Уæлдай мин си нæй – 2

8 Телевизор æма телефон дин ци 'нцæ:

- Мæ хуæздæр æрдхуæрдтæ – 1

- Хиццæгæй кæмæй неци ес, уой хæццæ ба ма фæдун ке туххæй гъæуй, уæхæн æрцæргутæ – 3
- Æнæмæнгæ гъæуæг æмбæлцæнттæ – 2

9 Дæумæ гæсгæ, бæлдтитæ 'нцæ...

- Рæсугъд гæбæлотæ, кæцитæй, æвæдзи, алкæд неци пайда ес, фал уæддæр цард ба исфедан кæнунцæ ирддзийнадæ æма уадессагдзийнадæй – 2
- Зменсгун мæсгугæ, кæцитæбæл харзгонд æрцæууй æгæр берæ хъазар рæстæг – 3
- Æхцæуæн рæстæгæрвист, кæци дæттуй нифс æма агъаз кæнуй цæрунæн – 1

10 Уæ фæлладуадзун рæстæг æрветунæн уин зæрдæхцæуæндæр ци æй?

- Разæнгардæй архайун – 3
- Фæлмæн диван æма телевизор – 1
- Аллихузи, мæ кеми куд уон, уомæ гæсгæ – 2

КАТДЗÆГТÆ

10-16 балли

Рæстæгмæ зингæ ауæрдгæ зæрди-хаттæй кæсун уæ бæргæ нæ багъгæ-даридæ, уомæн æма æмбесонд амонуй: «Дзæгъæли исхарзгонд рæстæг æй уотид ундзийнадæ; пайдайæй исхарзгонд рæстæг ба 'й цард!...» Уогæ ни æруагæс кæнуй, дæ уодикондæй ба, рæстæги æма итигъади закъонтæн сæ дæлбарæ ка нæй, уæхæн философ ке дæ, е.

17-23 балли

Нихъхъуригæнæн кæмæн нæййес, уой нихъхъури кæнунæн дин равгитæ ке нæййес, еци хатдзæг ди баруагæс уогæй, исарази уодзæнæй рæстæги кутемæйдзийнади хæццæ, дæхецæн зундамонæн равзардзæнæ библиаг загъд: «Уæлæрвти бунмæ алцæмæн дæр ес æхе рæстæг...» Ци гæнæн æма амал ес, уомæй уæхе еуварс даретæ уæлдай æзгулийæй, рæстæг æма хъауритæ цæбæл харз кæнун æнгъезуй æма не 'нгъезуй, уой бæлвурд кæнунмæ арæхсетæ.

24-30 балли

Рæстæгæн аргъ кæнунмæ арæхсетæ. Фулдæр хæттити уин æнтæсуй, уæ косгæ бон уотæ исаразун, цæмæй уæ нисангонд гъуддæгутæ еугурæйдæр æнхæстгонд æрцæуонцæ. Рæстæгæй уæхæн хæдзардзинæй пайда кæнун бæргæ хуарз æй, фал уой хæццæ ма гъæуй хаттæй-хатт гъуддæгутæ æма æмгъудтæ феронх кæнун æма еуцæй-бæрцæдæр уæнгуагъддæрæй фæу-ун...

РАСАГЪÆС КÆНАЙТÆ!

Фарстатæн се 'мбесæй фулдæ-ребæл раст дуæ-питæ ку раттай, уæд е уой æвде-сæн æй, æма дæ зундгиндзийнадæ 'й æхсæйнагæй бæрзонддæр.

1 Циуавæр фæсномуг адтæй Александр Пушкинæн æ хæстæгдæр æмбæлтти 'хсæн (Петр Вяземский, Василий Жуковский, Антон Дельвич æма æндæртæ)

- Хъæндæлæг б) Цъисцъисагæ в) Æрттевагæ г) Золкъæ

2 Европи дæлæмæдзуд паддзæхæдти 'хсæн тæккæ устурдæр кæци бæстæ æй?

- Андоррæ б) Лихштейн в) Мо-нако г) Сан-Марино

3 Япоинаг цæбæл ахур кæнуй дæс хатти дзæндæлдæрæй, фал ибæл ку исахур кæнуй, уæдта си арæхсуй цуппар хатти цæрдæг-дæрæй?

- Къуæцæлтæй хуæрунбæл б) Финсунбæл в) Кæсунбæл г) Голлаги медæгæ уайунбæл

4 Спорти кæци хузæй 1970 анзи СССР Цæдеси æма дуйней еу-гонд командити 'хсæн арæзт æрцу-дæй «Æноси матч»?

- Теннис б) Футбол в) Хоккей г) Шахматтæ

5 Кæци паддзахади цæргутæн се 'мбесæй фулдæр цæрунцæ æ сæйраг сахари (æ сахаргæрæнт-ти)?

- Люксембург б) Монако в) Ис-ланди г) Свализæнд

6 Æ лæгæй рæстæгмæ æмгъудæй хæцæнæй ка фæцæруй, еци бийнойнаги гъазгæ-ходгæй куд фæххонунцæ?

- Æхсæвæ æнæ æхсæвгæс б) Пенелопа (бердзейнаг таурæхътæ-мæ гæсгæ дзæвгарæ рæстæгути æнгъæлмæ кастæй æ лæгмæ – Итаки паддзах Одисеймæ – цалин-мæ е тугъдон балцити адтæй) в) Гъæмпин сæдзæргæс г) Декабрист (декабристтæ XIX æноси паддзахи нихмæ исистад ке исаразтонцæ, уомæ гæсгæ æрвист æрцудæнцæ Сибирмæ, Уæрæсей æндæр идард рауæнтæмæ)

Аци фарстатæбæл раст дзуæп-питæ кæсетæ нæ газети иннæ но-мери.

ГАЗЕТ «ДИГОРÆ» – АЛЛИ БИЙНОНТÆН!

ГАЗЕТ 2026 АНЗИ ФИЦЦАГ
ÆМБЕСÆН РАФИНСУНИ АРГЪ
ÆЙ 394 СОМИ 38 КЪАПЕККИ
(ТУГЪДИ ÆМА ФÆЛЛОЙНИ
ВЕТЕРАНТÆН БА –
345 СОМИ 48 КЪАПЕККИ)

ГАЗЕТ «ДИГОРÆ»
РАФИНСУН ÆНГЪЕЗУЙ
«УÆРÆСЕЙ ПОЧТИ»
ЕУГУР ХАЙÆДТИ ДÆР,
УÆДТА МУХУР ИУАРÆГ
ПОСТХÆСГУТÆМÆ ДÆР

Дигорæ

Республикон дзиллон æхсæнадон-политикон газет «Дигорæ».
Сæйраг редактор: САКЪИТИ Э. Б.

Газет исаразæг æма уадзæг:
РЦИ-Аланий мухури æма дзиллон комму-
никацити гъуддæгути фæдбæл Комитет.
362003, РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъæу,
Димитрови гъæунгæ, 2.

Редакций адрес: 362015 РЦИ-Алани,
г. Дзæуæгигъæу, Къостай номбæл
проспект, 11, 6-аг уæладзæг.
Тел.: 25-22-56 (факс), 55-08-16; 25-93-00.
E-mail: gazeta-digora@inbox.ru.
Нæ газети сайт: <http://gazeta-digora.ru>.

Газет регистрационд æй бастдзийнади, хабархæссæг
технологитæ æма дзиллон коммуникацити сфери Феде-
ралон служби Управлений РЦИ-Аланий. Рег. номер ПИ
№ТУ15-00141, 2017 анзи 14 апрели. Газет мухургонд
æрцудæй АБÆ «Рауагъдадæ «Хонсайраг регион»-и.
357600, г. Эссенуки, гъæунгæ Никольская, 5а.

Газет цæуй къуæре еу хатт – сабати.
Рафинсуни индекс: 73946.
Тираж 650. Заказ № 385.
Мухурмæ гъæуама финст æрцæуа – 17.00; 27.02.2026.
Мухурмæ финст æрцудæй – 17.00; 27.02.2026.

Нæ газетæй ист æрмагæй пайда кæнун æнгъезуй, нæ редак-
ций аразийæй. Уæдта гъæуама бæрæгтонд уа, нæ газетæй ист
ке æй, е.
Финстæгутæ, къофхфинститæ, хуздæн рецензи нæ дæттæн,
уæдта сæ автортæмæ дæр фæстæмæ не 'рветæн.
Газети ци æрмагæутæ рацæуа, уонæбæл бæрзондзийнадæ
хæссунцæ сæ автортæ.